

ЕКОЛОГІЯ *GALBA SUBANGULATA* І ЕПІЗОТОЛОГІЧНА РОЛЬ ГАЛЬБОВИХ БІОТОПІВ РІЗНОГО ТИПУ В УМОВАХ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ

Досліджено поширення, щільність поселення ставковиків *Limnaea (G. subangulata)* та їх зараженість личинками і партенітами *Fasciola hepatica* в умовах Житомирського Полісся.

Поширення малого ставковика значною мірою залежить від екологічних особливостей району, рельєфу місцевості, гідрологічної сітки і погодно-кліматичних факторів [1-3].

В умовах Житомирського Полісся проміжними хазяями *Fasciola hepatica* є молюски *Limnaea (G.) truncatula* та *L. (G.) subangulata*. Провідну роль в епізоотології фасціольозу, за нашими даними, відіграє *L. (G.) subangulata*. Вивчення екологічних особливостей та динаміки зараженості личинками і партенітами *F. hepatica* проводилось в різних біотопах пасовищ Житомирського Полісся. Аналіз даних щодо поширення та щільності поселення ставковиків підвиду *Galba (L. (G.) subangulata, L. (G.) truncatula)* показав, що біотопи цих молюсків можна поділити на три групи.

До першої групи нами віднесено прибережні зони каналів та старих меліоративних каналів. Глибина цих водойм коливається від декількох сантиметрів до 0,8 м, вони добре прогріваються, не пересихають, багаті на водорості та вищу водну рослинність. Щільність поселення ставковиків навесні коливалась в межах від 1 до 18 екз/м², восени, у вересні, вона значно зростала, сягаючи 26 екз/м².

До другої групи належать мочари, болота, невеликі водойми на пасовищах. Береги пологі, іноді сильно вибиті тваринами. Глибина їх біля 0,5-0,7 м, рослинність майже відсутня. Навесні щільність поселення молюсків у водоймах цього типу сягала 14 екз/м², у вересні значення цього показника зростало до 21 екз/м².

Третя група гальбових біотопів представлена меліоративними каналами та болотами, рясно зарослими водною рослинністю та кущами і деревами по берегах. Глибина їх 0,9-1,04 м. Щільність поселення *G. subangulata* становить лише 1-3 екз/м².

Встановлено, що рН води та її хімічний склад у досліджених водоймах досить сприятливі не тільки для поселення молюсків, але й для личинок фасціол. Інвазовані личинками фасціол *L. (G.) subangulata, L. (G.) truncatula* знаходять оптимальні умови для розвитку в біотопах, де рН води коливається в межах 6,55-8,1, лужність – 1,3-2,2, кислотність – 0,1-0,4 мг-екв., окислювальність 8,1-10,0 мг О₂/л, загальна жорсткість – 1,2-2,8 мг/л, вміст загального заліза – 0,75-4,5, хлоридів – 4,6-33, сульфатів – 6,34-56,5, азоту аміаку – 0,12-4,85, азоту нітритів – 0,001-0,055, азоту нітратів – 1,4-3,5 мг/л.

Екстенсивність інвазії *G. subangulata* партенітами і личинками фасціол залежить від сезону року, а також від співвідношення кількості особин різного віку у популяції молюсків.

Сезонна динаміка зараженості *G. subangulata* партенітами та личинками фасціол характеризується відносно високою екстенсивністю інвазії навесні, невеликим спадом в середині літа і максимумом в серпні-вересні. Як показали наші спостереження, найбільш заражені церкаріями і редіями фасціоли, молюски з довжиною черепашки від 3,6 до 7,9 мм, тоді як у особин з розміром черепашок 0,9-3,5 мм паразитів не знаходили.

Характер сезонної динаміки екстенсивності інвазії молюсків партенітами та личинками фасціол у різних біотопах суттєво не відрізняється. Проте, рівень зараженості молюсків досить різний - від 1,5 до 4,3% (сумарно за 1998-1999 роки). Аналіз цих даних вказує на те, що цей рівень певною мірою визначається саме типом водойми. У водоймах, що належать до першої категорії гальбових біотопів екстенсивність інвазії партенітами і личинками фасціол в середньому за два роки сягає 3 %, тоді як у водоймах другої категорії цей показник виявився значно нижчим – лише 1,7% (P ≥ 95%). У водоймах, що віднесені нами до третьої категорії гальбових біотопів, *G. subangulata* не були заражені партенітами фасціол.

Аналізуючи трематодофауну *G. Subangulata*, слід відзначити, що в згаданому молюску крім партеніт фасціол, розвиваються і інші види трематод. Зокрема, нами були виявлені церкарії групи *Echinostomata*, в тому числі *Echinostoma revolutum* (Frohlich, 1802) та *Echinoparyphium recurvatum* (Linstow, 1879). Проте співпаразитовання різних видів трематод у досліджуваних молюсках не було відмічено.

Із вищесказаного видно, що екологічні особливості поширення популяцій *G. subangulata* залежать від типу біотопів, що проявляється у щільності заселення молюсків, зараженості їх партенітами і личинками фасціоли.

1. Здун В.І. Джерела і шляхи інвазії тварин збудником фасціольозу та боротьба з ним. – УАСГН; 1960. – 126 с.
2. Яворський І.П. Еколого-фізіологічні особливості малого ставковика в залежності від біотопу та інвазії партенітами і личинками фасціоли // Паразитологія в Україні. Вчора, сьогодні, завтра: Мат. ювіл. конф. ІНТП. – К., 1996. – С. 125-126.
3. Яворський І.П. О фасціолёзной ситуации на пастбищах Предкарпатья и смежных территорий // IX конф. Украинск. паразитол. общества: Тезисы докл. – К.: Наукова думка, 1980. – Ч. IV. – С. 203-205.

О.П. Житова. Екологія Galba subangulata і епізоотологічна роль гальбових біотопів різного типу в умовах Житомирського Полісся

Житова О.П. Екологія Galba subangulata і епізоотологічна роль гальбових біотопів різного типу в умовах Житомирського Полісся.

Исследовано распространение, плотность поселения G. subangulata и заражённость их парthenитами и личинками Fasciola hepatica в условиях Житомирского Полесья.

Zhytova O.P. Ecology of Galba subangulata and epizootological role of galb biotopes of various typrs under the conditions of Zhytomyr Polissya.

Spread density of settlements of mollusks Limnaea (G. subangulata) as well as their infection with parthenitae and larvae Fasciola hepatica under the conditions of Zhytomyr Polissya have been studied.